

Porovnání krajů NUTS II jihovýchod se zaměřením na lidské zdroje

Ing. Libuše Měrtlová, PhD.

Abstrakt

Příspěvek se zabývá porovnáním vybraných ukazatelů regionálního rozvoje v regionu NUTS II Jihovýchod. Problematika regionálního rozvoje a regionálních disparit je v současné době velice aktuální a je předmětem vědeckého bádání různých subjektů.

V příspěvku jsou nejdříve charakterizovány oba kraje NUTS II Jihovýchod z pohledu přírodních, geografických a demografických aspektů v souvislosti s jejich dopadem do ekonomiky, trhu práce a rozvoje cestovního ruchu. Následuje stručné vyhodnocení základních makroekonomických indikátorů regionálního rozvoje, analýza lidských zdrojů, trhu práce a indikátorů rozvoje vědy a výzkumu v regionu NUTS II Jihovýchod.

Klíčová slova

Region, NUTS II, disparity, lidské zdroje, trh práce, věda a výzkum

Abstract

The paper deals with comparing chosen indices of regional development in the NUTS II Southeast region. The problems of regional development and regional disparities are very topical at present and are subject to scientific research of various subjects.

In the paper, we first characterize both NUTS II Southeast regions from the point of view of natural, geographical, and demographic aspects in relation with their impact on economy, labour market, and travel industry development. Then we briefly evaluate basic macroeconomic indices of regional development, and analyse human resources, labour market, and science and research development indices in the NUTS II Southeast region.

Úvod

Problematika regionů, jejich rozvoje a rozvojové strategie se dostává do popředí zájmu v České republice od konce 90. let minulého století a na začátku 21. století. Osamostatnění regionů, zvýšení odpovědnosti územní a místní samosprávy za rozvoj spravovaného území sebou přinesly potřebu zabývat se touto problematikou jak po stránce praktické, tak i po stránce teoretické. Tato samostatnost se projevuje i v současném výkonu veřejné správy, kdy na základě principu subsidiarity obce a kraje získaly rozsáhlé pravomoci v oblasti řízení a rozhodování o prioritách rozvoje v rámci daného regionu včetně zpracování rozvojových strategií a využívání prvků strategického řízení. Každá relevantní strategie musí nutně vycházet z provedené analýzy území, jeho možností a zdrojů, musí vycházet z možných příležitostí a předpovídat a eliminovat možné hrozby. Pro tvorbu dlouhodobé strategie rozvoje regionu je podstatné na podkladě získaných informací vytvořit reálnou vizi, která sjednotí i jednotlivé aktéry regionu tím, že je pro ně prospěšná a zajímavá a umožňuje tak vznik dlouhodobého záměru rozvoje.

Tento článek je součástí výsledků projektu č. 402/09/2057 Měření a řízení dopadu nehmotných aktiv na výkonnost podniku financovaného Grantovou agenturou České republiky."

1 Charakteristika kraje Vysočina a Jihomoravského kraje

Kraj Vysočina

Název kraje Vysočina¹ vyjadřuje skutečnost, že se tento správní celek rozkládá na podstatné části Českomoravské vrchoviny, která je charakteristická zvládnou krajinou ležící mezi oběma historickými zeměmi České republiky. Nadmořská výška Českomoravské vrchoviny dosahuje přes osm set metrů výšky ve dvou výrazných masivech, Žďárských vrších na severu kraje a Jihlavských vrších na jihozápadě. Středem kraje probíhá evropské rozvodí, které rozděluje kraj na dvě téměř stejné části. Kraj Vysočina se rozkládá na ploše 6 796 km², celkový počet obyvatel k 1.1.2010 je 514 992.

Přírodní podmínky Vysočiny byly rozhodující pro vznik více než tisíce sídel, která jsou propojena hustou sítí silnic. Jedná se o pro Vysočinu charakteristické malé vesnice nepřilíží vzdálené od místního centra, jímž bývá klidné malé město se třemi až deseti tisíci obyvatel. Bývalá okresní města Třebíč, Pelhřimov, Havlíčkův Brod a Žďár mají více než dvacet tisíc obyvatel, krajské město Jihlava dosahuje počtu padesáti tisíc. Růst životní úrovně a mobilita obyvatelstva dává předpoklady pro další rozvoj tohoto uspořádání a je pravděpodobné, že současné rozložení sídel v regionu bude výhodou jak z pohledu obyvatelstva, tak i z pohledu zaměstnavatelů. Umožňuje využívat výhody venkovského bydlení a přitom zaručuje možnost snadného dojíždění do zaměstnání i dostupnost dalších struktur městského centra. Metropolí kraje je Jihlava, nejstarší horní město českých zemí, které patřilo ve středověku k nejbohatším městům českého království, a to především díky těžbě stříbra. Rozkládá se po obou stranách bývalé zemské hranice mezi Čechami a Moravou.²³

K 1. lednu 2010 žilo na Vysočině 514 992 obyvatel, což představuje čtvrtou nejnižší lidnatost mezi kraji ČR. Ženy z toho tvoří 50,4 %.

Ekonomická výkonnost kraje ve srovnání s ostatními regiony ČR zaostává za průměrem. Podíl kraje na HDP České republiky dosahuje v posledních letech 4,1 %, což představuje 11. místo mezi kraji. Při přepočtu **HDP** na 1 obyvatele kraj obsazuje 7. místo, když v roce 2008 činil tento ukazatel 295 785 Kč, tj. 83,6 % průměru ČR.

Průměrná měsíční hrubá nominální mzda v kraji Vysočina v roce 2008 činila 20 587 Kč. Mzdy na Vysočině zůstávají nadále pod průměrem ČR. Značné rozdíly jsou i v průměrných hrubých mzdách vyplácených v jednotlivých odvětvích hospodářství kraje. Nejvyšší mzdy měli pracovníci v odvětví finančního zprostředkování, naopak nejnižší mzda byla v ubytování a stravování.

Míra registrované nezaměstnanosti dosáhla koncem roku 2008 hodnoty 6,27 % a byla osmá nejnižší v celé ČR. Nejvyšší v kraji byla v okrese Třebíč (8,38 %) a naopak nejnižší v okrese Pelhřimov (4,35 %). Téměř všechny okresy zaznamenaly meziroční nárůst nezaměstnanosti. Počet neumístěných uchazečů o práci se oproti roku 2007 zvýšil o 15,9 %. Na jedno volné pracovní místo připadlo 7,8 uchazečů. Nabídka pro kvalifikované pracovní síly není vysoká.

Kraj Vysočina nadále pokračuje v tradici **zemědělské výroby**. Přestože zdejší přírodní podmínky jsou podprůměrné (nadmořská výška a sklonitost území snižují produkční schopnost půd), pro některé zemědělské komodity a činnosti je území Vysočiny optimální

¹ www.kr-vysocina.cz

(produkce brambor, olejnin, pastevní chov skotu). Po složitém období transformace zůstává pro zemědělství kraje nadále charakteristický velkovýrobní způsob hospodaření. Většina zemědělských podniků se zaměřuje na kombinaci rostlinné a živočišné výroby, větší specializaci je možno sledovat u menších výrobních jednotek typu SHR (fyzických osob).

Intenzita chovu skotu na 100 ha zemědělské půdy se pohybovala v roce 2008 ve výši 57,2 kusu (z toho 22,5 kusu krav) a byla nejvyšší ze všech krajů ČR. Průměrná roční dojivost 1 krávy dosáhla výše 6 951 litrů mléka. Výrobou masa ve výši 52 203 tun (bez drůbeže) byl kraj na třetím místě v ČR.

Průmyslová výroba je zastoupena v kraji strojírenským a kovodělným, textilním, dřevozpracujícím a potravinářským odvětvím. Centry průmyslu jsou bývalá okresní města a další střediska.

Silniční a železniční síť Vysočiny je strategická jak z pohledu národního tak evropského. Území kraje je součástí střeoevropské urbanizované osy (Berlín-Praha-Vídeň/Bratislava-Budapešť). Dálnice D1 tak plní svoji funkčnost jak v dopravě národní tak evropské. Chybí však kvalitní propojení okresních měst a rychlostní komunikace pro severojižní propojení.

Nespornou výhodou regionu je relativně nízký stupeň kriminality a nízký podíl sociálně rizikových skupin obyvatelstva.

Kraj Vysočina je atraktivním z hlediska jeho celoročního **turistického využití**. Nabízí dobré příležitosti pro pobytovou zimní i letní turistiku a návštěvu hodnotných kulturně-historických památek. Na území kraje Vysočina se nacházejí 3 památky České republiky zapsané v UNESCO. Je to městská památková rezervace Telč, národní kulturní památka Santiniho poutní kostel Zelená hora u Žďáru nad Sázavou a židovská čtvrť se hřbitovem a s bazilikou sv. Prokopa v Třebíči. Budoucnost cestovního ruchu na Vysočině bude bezpochyby patřit vedle městské turistiky především formám klidné a ekologicky čisté pobytové turistiky. Tu umožňuje hustá síť turisticky značených cest (asi 2 900 km), budování cyklotras či postupně se rozvíjející agrofarmy s ubytováním.

Kraj Jihomoravský

Jihomoravský kraj²⁴ je pro svoji výhodnou polohu na hranicích se dvěma zeměmi EU a na spojnici Středozeří se střední a severní Evropou možno považovat za křižovatku Evropy. Jihomoravský kraj je tvořen 7 okresy - okresy Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo - 673 obcí je rozděleno do 21 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP).

Přírodní podmínky v Jihomoravském kraji jsou různorodé a mají samozřejmě vliv na způsob využívání krajiny a na způsob života v konkrétní lokalitě. V rámci kraje lze rozlišit čtyři odlišné charaktery základních krajinných typů:

- Rozsáhlé jeskynní komplexy Moravského krasu v severní části kraje, známé především propastí Macochou o hloubce 138,5 metrů, skalními úbočími a množstvím chráněných lokalit. Řada jeskyní této unikátní oblasti, která se řadí k ekologicky nejčistějším v ČR, je zpřístupněna a hojně navštěvována našimi i zahraničními turisty.
- Jižní část kraje je převážně rovinatá oblast polí, luk a vinic se zbytky lužních lesů podél řeky Dyje. Národní park Podyjí v jihozápadním cípu kraje je ukázkou výjimečně

²⁴ www.kr-jihomoravsky

zachovalého říčního údolí v bohatě zalesněné krajině. Symbolem této části jižní Moravy je Pálava a Lednicko – valtický areál. Milovníci všech vodních sportů a rybaření navštěvují každoročně vodní dílo Nové Mlýny.

- Za řekou Moravou ve východní části se krajina postupně zdvihá do kopců Bílých Karpat. Tato biosférická rezervace patří k nejcennějším přírodním oblastem v Evropě.
- Krajina v okolí Brna je sice ovlivněna existencí velké městské aglomerace, přesto je okolí města považováno za jedno z nejkrásnějších v republice. Na severu k němu těsně přiléhají lesy Moravského krasu, na jihu jsou otevřené roviny jižní Moravy a přímo k hranicím města přiléhá Brněnská přehrada.

Rozlohou 7 195 km² se Jihomoravský kraj řadí na čtvrté místo v republice. Nejvyšší nadmořskou výšku dosahuje území kraje v okrese Hodonín na trojmezí se Zlínským krajem a Slovenskem v blízkosti kóty Durda (842 m n. m). Okres Břeclav se může pochlubit nejjižněji položenou obcí Moravy Lanžhotem, na jehož katastru se nachází také nejnižše položený bod kraje - soutok řek Moravy a Dyje (150 m n. m.).

Jihomoravský kraj patří k regionům s významným **ekonomickým potenciálem**. Vytvořený hrubý domácí produkt kraje představuje desetinu hrubého domácího produktu České republiky. Vzhledem k průmyslové tradici Brna a jeho okolí má stále dominantní postavení v ekonomice kraje zpracovatelský průmysl, nelze opomenout ani obchod a opravy spotřebního zboží a tzv. komerční služby. Tradičním odvětvím především jižních oblastí kraje je zemědělství, když téměř 60 % celkové rozlohy kraje tvoří zemědělská půda, z níž připadá 83 % na ornou půdu. Nejvyšší stupeň zornění (podíl orné půdy na zemědělské) mají okresy Vyškov a Znojmo. Z hlediska výrobních oblastí je zemědělství zaměřeno především na obiloviny, řepku a cukrovku. Nadprůměrná úroveň přírodních předpokladů umožňuje nadále pokračovat v dlouhodobé tradici specializovaných oborů zemědělské výroby s vazbou na specifické regionální rysy. Je to především vinařství, ovocnářství a zelinářství. V kraji se nachází více jak 90 % plochy vinic ČR. Vinohradnictví je rozvinuto především v okrese Břeclav, kde je 46 % plochy všech vinic v ČR, ale i v okresech Hodonín, Znojmo a částečně také Brno-venkov. V rámci živočišné výroby zaujímá Jihomoravský kraj jedno z předních míst v chovu prasat a drůbeže.

Jihomoravský kraj jako celek má relativně kvalitní ovzduší. Znečištění ovzduší, hluk a podobné nepříznivé vlivy jsou pouze lokálního charakteru, především u velkých průmyslových center.

Přirozené spádové centrum celé jižní Moravy je krajská metropole **Brno**, ležící na soutoku Svatky a Svitavy. Město s významným regionálním postavením, situované na křižovatce dálnic ve směru Praha, Vídeň, Bratislava a Olomouc, je střediskem tradičních mezinárodních výstav a veletrhů, které podtrhují jeho status rušného mezinárodního obchodního centra. Druhé největší město republiky má také značný nadregionální význam. Je jednak sídlem řady institucí celostátního významu, především soudnictví, ale i významným centrem kultury a vysokého školství.

Jihomoravský kraj je krajem turisticky atraktivním. Jsou zde dvě místa, která jsou zapsána do seznamu **světového kulturního dědictví UNESCO**. Na prvním místě je třeba jmenovat Lednicko–valtický areál. Jedinečnost meziválečné moderní architektury zastupuje vila Tugendhat v Brně. Významnou součástí Jihomoravského kraje jsou také dvě biosférické rezervace UNESCO a to Dolní Morava a Bílé Karpaty, mezi přírodními atraktivitami vyniká

také Národní park Podyjí. Výsadní postavení se svými **kulturními památkami** zaujímá i metropole Brno.

2 Makroekonomické srovnání

Úroveň ekonomiky je měřena podle vývoje celé řady ukazatelů, jako základní ukazatel je využíván ukazatel hrubého domácího produktu (HDP) a HDP na obyvatele. Za celou ČR došlo v období od roku 2001 k růstu tohoto ukazatele, kdy hodnoty meziročního růstu dosáhly maxima v roce 2006 s meziročním nárůstem 6,8 %. V roce 2007 už docházelo k mírnému poklesu ekonomické výkonnosti - v meziročním srovnání o 0,7 % a v roce 2008 už se projevil nástup ekonomické krize a meziroční nárůst ekonomiky byl pouhá 2,5 %. V reálné tvorbě HDP podle předběžných výsledků podle krajů v roce 2008 dominovala Praha se čtvrtinovým podílem na ČR (25,3 %). Další tři kraje zajistily každý více než 10 % (Středočeský, Jihomoravský, Moravskoslezský), nejméně Karlovarský 2,1 %. Ve vyjádření HDP na 1 obyvatele kraje byla v roce 2008 podle předběžných údajů Praha na dvojnásobku proti ČR (762 tis. Kč v b.c. proti 354 tis. Kč).²⁵

Kraj Vysočina v rozmezí let 2005 až 2008 zvyšuje jak absolutní výši HDP, tak i v přepočtu na obyvatele dochází k rostoucímu vývojovému trendu. Kraj Vysočina v porovnání krajů je v roce 2008 na 7. místě v tvorbě HDP, ukazatel HDP na obyvatele ČR je 83,6 % úrovně ČR, podíl na tvorbě HDP na obyvatele EU představuje 66,9 %.

Jihomoravský kraj je ekonomicky mnohem silnější, což vychází z jeho historicky daného silnějšího průmyslového vývoje, intenzivnější zemědělské výroby zejména v důsledku klimatických podmínek a mnohem rozvinutějšímu sektoru služeb. Podíl kraje na HDP ČR ve všech letech přesahuje 10 % a kraj je na 2. místě v pořadí výše HDP, s rychlou dynamikou růstu ekonomické výkonnosti. Ukazatel HDP na obyvatele je v Jihomoravském kraji vyšší proti kraji Vysočina ve všech letech, v roce 2005 o 7,3 %, v dalším roce o 8,7 %, v roce 2007 o 9,04 %, v roce 2008 je HDP na obyvatele vyšší v Jihomoravském kraji o celých 10,4 %. Také dynamika růstu HDP na obyvatele v porovnání let roste rychleji v Jihomoravském kraji - v roce 2008 o plné 3,4 %. Ukazatel podíl HDP na obyvatele v Jihomoravském kraji je o přibližně 10 % vyšší než v kraji Vysočina, dosahuje přes 90 % celorepublikového HDP na obyvatele ve všech sledovaných letech, podíl HDP na obyvatele EU 27 představuje v roce 2005 přibližně 67 %, v následujících letech roste až na 73,9 %. Oba ukazatele, které charakterizují v relativním vyjádření úroveň ekonomiky obou krajů, svědčí ve prospěch Jihomoravského kraje, jak v absolutních ukazatelích, tak i v relativním vyjádření dynamiky růstu. Zároveň ukazují na rozdíl mezi úrovní ekonomiky v ČR a EU.

²⁵ reg.disparity2009-csu.cz

Tabulka 1: Makroekonomické údaje krajů regionu NUTS II Jihovýchod

Kraj Vysočina				
Ukazatel	2005	2006	2007	2008
HDP v běžných cenách (mil. Kč)	126025	135150	147958	152148
Podíl HDP v běžných cenách v ČR (% , ČR = 100)	4,2	4,2	4,2	4,1
Počet obyvatel	510767	511 645	513 677	515 411
HDP na obyvatele (Kč)	247109	264423	288667	295785
Podíl HDP na obyvatele v ČR (% , ČR = 100)	84,8	84,2	84,3	83,6
Podíl HDP na obyv. v EU 27 (% , EU 27 =100)	64,3	65,5	67,7	66,9
Vývoj HDP na obyvatele (% , 2005 = 100)	100	107	116,8	119,7
Vývoj HDP na obyvatele (% , předch.rok = 100)	106,9	106,6	105,3	102,9
Kraj Jihomoravský				
Ukazatel	2005	2006	2007	2008
HDP v běžných cenách	299839	325128	357402	373500
Podíl HDP v běžných cenách v ČR (% , ČR = 100)	10	10,1	10,1	10,1
Počet obyvatel	1130358	1132563	1140534	1 147 146
HDP na obyvatele (Kč)	265278	287472	314774	326596
Podíl HDP na obyvatele v ČR (% , ČR = 100)	91	91,6	91,9	92,3
Podíl HDP na obyv. v EU 27 (% , EU 27 =100)	67	71,2	73,8	73,9
Vývoj HDP na obyvatele (% , 2005 = 100)	100	108,4	118,7	123,1
Vývoj HDP na obyvatele (% , předch.rok = 100)	105,8	108,1	106,4	102

<http://www.brno.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/p/1371-09>, dostupné 15.9.2010

3 Lidské zdroje

Lidské zdroje, tedy počet aktivních práceschopných obyvatel, jejich věková, profesní a kvalifikační struktura, stejně jako vzdělání jsou podstatné pro rozvoj regionu, pro jeho konkurenceschopnost a schopnost rychle reagovat na měnící se příležitosti pro ekonomiku v daném regionu. Porovnání stavu a vývoje nabídky trhu práce v obou krajích je provedeno na podkladě tabulky 2 Vybrané ukazatele zaměstnanosti, kde jsou uvedeny údaje za oba kraje za roky 2005 až 2008.

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo a zaměstnanost

Kraj Vysočina má v roce 2008 439 600 obyvatel ve věku 15 a více let. Tento údaj je nejvyšší ve sledovaném období 4 let. Z toho je 58,3 % ekonomicky aktivních obyvatel, tzn.

256200 lidí je zaměstnáno v národním hospodářství. Kraj Vysočina je charakteristický vysokým procentem zaměstnaných obyvatel v zemědělství (9,4 %), procento zaměstnaných v průmyslu a stavebnictví je 44,3 a v tržních a netržních službách pracuje 46,2 % obyvatel.

Ekonomicky neaktivních obyvatel je 183 400, z toho důchodci představují 61,3 % a žáci a studenti 22,8 %.

Když se budeme blíže věnovat vývoji počtu zaměstnaných v národním hospodářství v předchozích 4 letech, zjistíme, že počet ekonomicky aktivních obyvatel byl v letech 2005 a 2006 přibližně stejný, v roce 2007 došlo ke značnému nárůstu o 6 900, v roce 2008 se počet opět snížil na 256 200 obyvatel. Vývoj tak kopíruje reálný demografický vývoj i stav ekonomiky, kdy se vytvářely pracovní příležitosti i pro zahraniční dělníky. V zemědělství dochází k postupnému snižování počtu zaměstnaných z 10,4 % z ekonomicky aktivního obyvatelstva až na 8,3 % v roce 2007, se zvýšením o 1 procento v roce 2008. Stejně je počet zaměstnaných v zemědělství vysoký v porovnání s jinými kraji v ČR. V průmyslu a stavebnictví je zaměstnáno více než 45 % ekonomicky aktivních obyvatel s tím, že jejich počet postupně narůstá až do roku 2007 (na 48,4 %), v roce 2008 se začínají projevovat důsledky ekonomické krize a počet zaměstnaných se snižuje na 44,3 %. V tržních a netržních službách je zaměstnáno 44,7 % ekonomicky aktivních obyvatel, v průběhu sledovaných let dochází k mírnému poklesu až do roku 2007, v roce 2008 se počet zaměstnaných zvýšil o 2,9 %.

Z ekonomicky neaktivních obyvatel je zřejmý přibližně stejný počet důchodců (112 500), což představuje v průměru 62,55 % ekonomicky neaktivních obyvatel, avšak zřetelný je úbytek žáků a studentů o 4,2 % za poslední 4 roky, což souvisí se zhoršujícím se demografickým vývojem.

Jihomoravský kraj má v roce 2008 985.300 obyvatel ve věku 15 a více let. Ve sledovaném období došlo k nárůstu o 23 500 obyvatel. Z těchto lidí je více než 57 % ekonomicky aktivních. V průběhu let počet ekonomicky aktivních obyvatel v absolutním vyjádření roste, v relativním vyjádření jejich počet na celkovém počtu obyvatel klesá. V roce 2008 je ekonomicky aktivních 561 700 obyvatel. Ekonomicky neaktivních obyvatel je 423 600 obyvatel, z toho důchodci představují 56,8 % a žáci a studenti 24 %.

Počet ekonomicky aktivních obyvatel v předchozích čtyřech letech postupně stoupal, s větším nárůstem v roce 2007. Tempo nárůstu je však nižší v porovnání s krajem Vysočina. I v roce 2008 dochází k nárůstu, zejména v kategorii zaměstnanců v průmyslu a stavebnictví a u tržních a netržních služeb. V zemědělství dochází od roku 2005 k postupnému poklesu počtu pracovníků s výjimkou roku 2007 jak v absolutních, tak relativních hodnotách. V průmyslu a stavebnictví je zaměstnáno průměrně 40 % ekonomicky aktivního obyvatelstva, trend má dlouhodobě rostoucí charakter. Pokud bychom porovnali strukturu zaměstnanosti podle odvětví, vidíme v kraji Vysočina o 6,2 % vyšší zaměstnanost v zemědělství, o 5 % nižší zaměstnanost v sektoru průmyslu a stavebnictví a o 9,4 % nižší zaměstnanost v sektoru služeb.

Počet ekonomicky neaktivních obyvatel v Jihomoravském kraji představuje v průměru 42,37 procent z počtu obyvatel, v porovnání s krajem Vysočina je toto procento vyšší o 1,07 %. V absolutním vyjádření se počet těchto obyvatel pohybuje nad 400 tisíci, s vysokou dynamikou nárůstu počtu osob v této kategorii v Jihomoravském kraji za poslední 4 roky, kdy představuje nárůst 21 000 osob, což je více než 5 %. V kraji Vysočina to je nárůst pouze o 2100 osob, což představuje nárůst 1,15 %.

Tabulka 2: Vybrané údaje zaměstnanosti

Vybrané údaje za kraj Vysočina – zaměstnanost	2005	v %	2006	v %	2007	v %	2008	v %
Počet obyvatel ve věku 15 a více let (tis. osob) ¹⁾	435,2	100,0	433,2	100,0	436,5	100,0	439,6	100,0
v tom ekonomicky aktivní (pracovní síla)	253,9	58,3	253,5	58,5	260,4	59,7	256,2	58,3
z toho zaměstnaní v NH celkem	236,7	93,2	240,0	94,7	248,3	95,4	247,8	96,7
z toho v zemědělství, lesnictví a rybolovu	24,5	10,4	21,0	8,8	20,6	8,3	23,4	9,4
v průmyslu a stavebnictví	106,5	45,0	112,9	47,0	120,2	48,4	109,9	44,3
v tržních a netržních službách	105,7	44,7	106,1	44,2	107,5	43,3	114,5	46,2
ekonomicky neaktivní	181,3	41,7	179,8	41,5	176,0	40,3	183,4	41,7
z toho starobní a invalidní důchodci	113,5	62,6	112,8	62,7	111,9	63,6	112,5	61,3
žáci a studenti	49,0	27,0	43,9	24,4	43,4	24,7	41,8	22,8
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (tis. fyz. osob) ²⁾	183,4		186,9		186,6		x	

Vybrané údaje za Jihomoravský kraj - zaměstnanost	2005	v %	2006	v %	2007	v %	2008	v %
Počet obyvatel ve věku 15 a více let (tis. osob) ¹⁾	961,8	100,0	969,4	100,0	975,9	100,0	985,3	100,0
v tom ekonomicky aktivní (pracovní síla)	559,1	58,1	560,3	57,8	562,6	57,6	561,7	57,0
z toho zaměstnaní v NH celkem	513,9	91,9	515,7	92,0	532,1	94,6	537,0	95,6
z toho v zemědělství, lesnictví a rybolovu	20,8	4,0	19,4	3,8	21,2	4,0	17,3	3,2
v průmyslu a stavebnictví	198,4	38,6	202,7	39,3	215,1	40,4	221,1	41,2
v tržních a netržních službách	294,7	57,3	293,5	56,9	295,7	55,6	298,6	55,6
ekonomicky neaktivní	402,6	41,9	409,1	42,2	413,3	42,4	423,6	43,0
z toho starobní a invalidní důchodci	257,0	63,8	249,8	61,1	248,1	60,0	240,6	56,8
žáci a studenti	98,7	24,5	101,3	24,8	104,6	25,3	101,7	24,0
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (tis. fyz. osob) ²⁾	445,3		472,8		465,4		x	

Zdroj: jihlava.czso.cz, brno.czso.cz

4 Trh práce

Trh práce je systém, v němž se setkává nabídka práce, tj. nabídka ze strany pracovních sil s poptávkou po práci, tj. se zájmem ze strany zaměstnavatelů po pracovních silách. Výsledkem tohoto setkávání je cena práce, kterou vyjadřuje mzda. Trh práce ovlivňuje řada faktorů a je možné ho hodnotit i pomocí různých parametrů. Jako zkoumané ukazatele jsou zvoleny ekonomicky aktivní obyvatelstvo, nezaměstnanost, počet volných pracovních míst, počet uchazečů na 1 pracovní místo a neumístění uchazeči.

Počet obyvatel obou krajů dosahuje 1 666 700 obyvatel, což představuje 15,88 % z obyvatelstva ČR. Kraj Vysočina má 45 % obyvatel kraje Jihomoravského. Nezaměstnanost v kraji Vysočina je dlouhodobě nižší než v kraji Jihomoravském, i když v průběhu let dochází k postupnému sblížení hodnot. Nezaměstnanost se v průběhu let snižovala až do roku 2007, kdy ekonomika vykazovala ještě rostoucí tendenci, od podzimu 2008 se začíná projevovat vliv nastupující krize, která se projevila už v roce 2008 a zejména v roce 2009 navýšením procenta registrované nezaměstnanosti v obou krajích. Rok 2009 překonal magickou hranici nezaměstnanosti a nezaměstnanost přesáhla 10% hranici jak v kraji Vysočina, tak i v kraji Jihomoravském. Došlo k masivnímu propouštění pracovníků ve velkých firmách, docházelo k zavírání malých firem a začaly se objevovat regiony s velmi vysokou nezaměstnaností.

Tabulka 3: Ukazatele trhu práce krajů regionu NUTS II Jihovýchod – nezaměstnanost

Kraj Vysočina					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Počet obyvatel	510767	511645	513677	515411	514992
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	253900	253500	260400	256200	255500
Nezaměstnanost v %	8,23	7,1	5,63	6,27	10,25
Volná pracovní místa k 31.12.	1913	4071	5764	2414	762
Počet uchazečů na volné pracovní místo	11,92	4,93	2,81	7,4	37,49
Neumístění uchazeči k 31.12.	22 814	20 060	16 202	17 874	28 566
Kraj Jihomoravský					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Počet obyvatel	1130358	1132563	1140534	1147146	1151708
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	559100	560300	562600	561700	568600
Nezaměstnanost v %	10,21	8,82	6,92	6,83	11
Volná pracovní místa k 31.12.	5834	7990	13725	8253	3040
Počet uchazečů na volné pracovní místo	10,91	6,91	3,22	5,22	21,69
Neumístění uchazeči k 31.12.	63 692	55 230	44 239	43 063	65 944

ČR celkem					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Počet obyvatel	10234091	10266646	10322689	10429692	10491492
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	5174200	5199400	5198300	5232300	5286500
Nezaměstnanost v %	7,93	7,14	5,32	4,39	6
Volná pracovní místa k 31.12.	52164	93425	141066	91189	48554
Počet uchazečů na volné pracovní místo	9,78	4,8	2,52	3,86	11,1
Neumístění uchazeči k 31.12.	510416	448545	354878	352250	539136

Zdroj: czso.cz

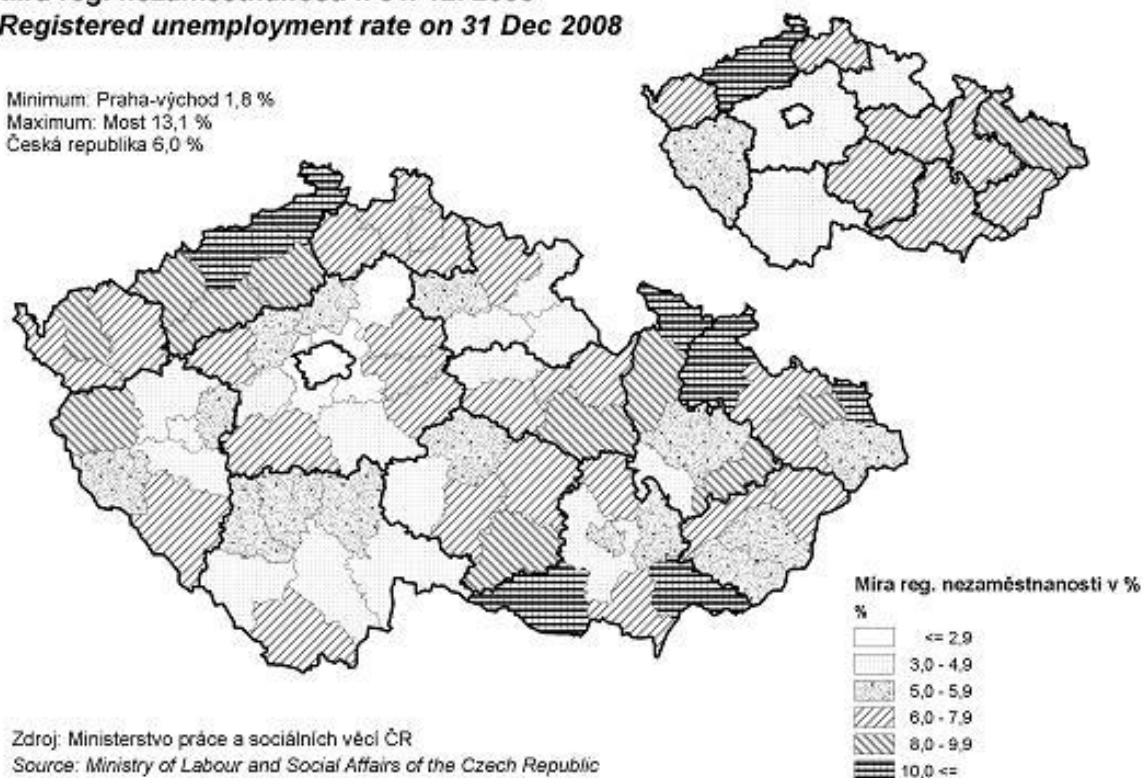
Obdobný trend je i u ukazatele volných pracovních míst k 31.12. Až do roku 2007 se poměr mezi volnými pracovními místy a ekonomicky aktivním obyvatelstvem zvyšoval – ekonomika vytvářela stále nové pracovní příležitosti, obrat je zřejmý v roce 2008 a následně hluboký propad je vidět v roce 2009. Situace v kraji Vysočina je v porovnání s Jihomoravským krajem horší, v průběhu 5 let je relativně větší nabídka volných pracovních míst v Jihomoravském kraji s výjimkou roku 2006. V porovnání s průměrem České republiky je situace v obou krajích pod těmito hodnotami, v kraji Vysočina i pod hodnotami kraje Jihomoravského.

Obrázek 1: Míra registrované nezaměstnanosti

Míra reg. nezaměstnanosti k 31. 12. 2008

Registered unemployment rate on 31 Dec 2008

Minimum: Praha-východ 1,8 %
Maximum: Most 13,1 %
Česká republika 6,0 %

Tabulka 4: Ukazatele trhu práce krajů regionu NUTS II Jihovýchod – volná pracovní místa

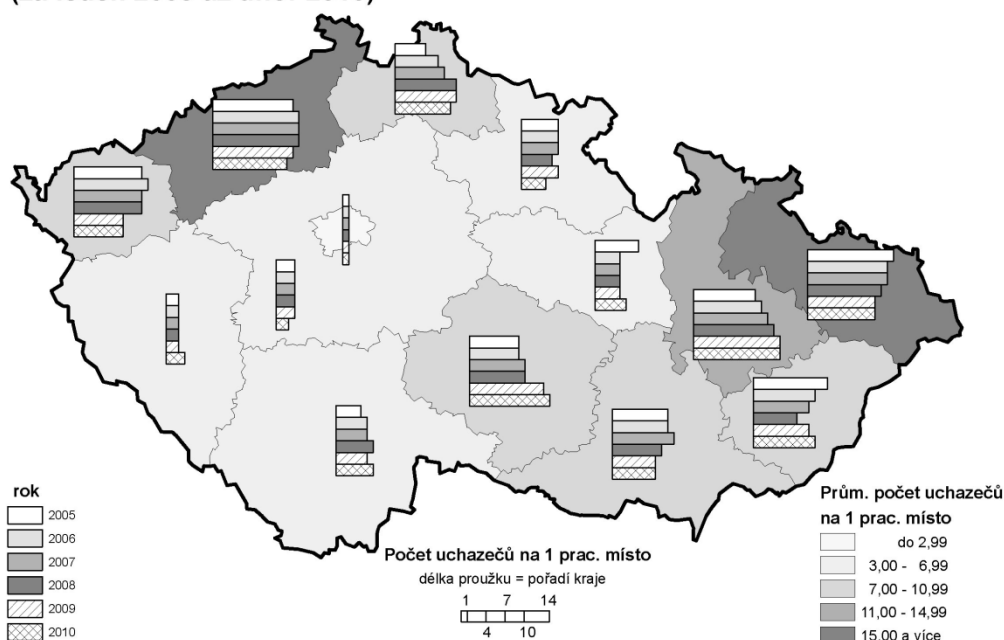
Kraj Vysočina					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	253900	253500	260400	256200	255500
Volná pracovní místa k 31.12.	1913	4071	5764	2414	762
Poměr volná pracovní místa/ekon.akt.obyv.v %	0,75	1,6	2,2	0,9	0,3
Kraj Jihomoravský					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2008
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	559 100	560 300	562 600	561 700	568600
Volná pracovní místa k 31.12.	5834	7990	13725	8253	3040
Poměr volná pracovní místa/ekon.akt.obyv.v %	1	1,4	2,4	1,5	0,5
ČR celkem					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2008
Ekonomicky aktivní obyvatelstvo	5174200	5199400	5198300	5232300	5286500
Volná pracovní místa k 31.12.	52164	93425	141066	91189	48554
Poměr volná pracovní místa/ekon.akt.obyv.v %	1	1,8	2,7	1,7	0,9

Zdroj: czso.cz

Situace u neumístěných uchazečů o práci dokumentuje skutečnost, že krize neskončila, a přes pozvolný růst HDP v roce 2009 dosud nedochází k dostatečnému nárůstu nových pracovních příležitostí, naopak pokles těchto míst v roce 2009 je jak v obou krajích, tak i v rámci České republiky obrovský.

Obrázek 2: Průměrný počet uchazečů o zaměstnání na 1 volné pracovní místo

Průměrný počet uchazečů o zaměstnání na 1 volné pracovní místo
(za leden 2005 až únor 2010)

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Průměrná mzda

Představuje údaj rozhodný pro příjmy domácností, pro výpočet daňové povinnosti a je i ukazatelem ekonomické úrovně regionu. Zároveň je signálem pro příliv nových vzdělaných odborníků do regionu a tím i vytváření prostředí, kde vzdělaná a kvalifikovaná populace vytváří předpoklady rychlého rozvoje regionu.

Tabulka 5: Ukazatele trhu práce krajů regionu NUTS II Jihovýchod – hrubá mzda

Kraj Vysočina					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Hrubá mzda	16319	17633	18994	20587	x
Kraj Jihomoravský					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Hrubá mzda	17 013	18 374	19 913	21 568	x
ČR celkem					
Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009
Hrubá mzda	18344	19546	20957	22691	23598

Zdroj: czso.cz, csu.cz

Průměrná hrubá mzda je v obou krajích nižší než je průměr ČR, v roce 2008 činí podíl kraje Vysočina na průměrných mzdách v ČR 90,73 %, podíl kraje Jihomoravského činí 95 %

průměru ČR. Jihomoravský kraj vykazuje vyšší úroveň mezd ve všech čtyřech zkoumaných letech, průměr hrubých mezd Jihomoravského kraje na mzdách ČR představuje 94,2 %, průměr hrubých mezd kraje Vysočina na mzdách ČR je pouze 90,13 %.

5 Vzdělání a výzkum

Jedním z ukazatelů matice znalostního hodnocení – Knowledge Assessment Matrix je úroveň lidských zdrojů. Lidské zdroje jsou rozhodujícím faktorem pro zvládnutí důležitých úkolů v současné informační společnosti. Jejich vzdělanost a znalosti dávají předpoklad pro rozvoj náročných technologií, bez kterých už si dnes nelze představit ani výrobu, ani služby, ani státní správu. Jsou základem pro rozvoj inovačního potenciálu země i regionu. Kadeřábková, (2007) uvádí výsledky inovačních aktivit jako jeden ze základních faktorů konkurenceschopnosti charakterizovaný intenzitou výzkumu a vývoje, výsledky inovačních aktivit, podílem zahraničních investic na domácím výzkumu a vývoji, výší přidané hodnoty, výší vývozu a dalšími ukazateli.

Následující tabulka charakterizuje vývoj inovačního potenciálu v obou regionech za posledních pět let.

Tabulka 6: Ukazatele vědy a výzkumu podle krajů regionu NUTS II Jihovýchod

Kraj Vysočina					
Ukazatel	2004	2005	2006	2007	2008
Počet pracovišť ve V a V	62	69	76	66	79
Výzkumní pracovníci - přepočtené osoby	243	369	258	305	387
Výdaje na V a V	529,3	706,8	517,2	537,6	697,8
Kraj Jihomoravský					
Ukazatel	2004	2005	2006	2007	2008
Počet pracovišť ve V a V	292	292	315	321	342
Výzkumní pracovníci - přepočtené osoby	2244	3596	3705	3749	4723
Výdaje na V a V	3964	4653,7	5057	5725,6	6 047
ČR celkem					
Ukazatel	2004	2005	2006	2007	2008
Počet pracovišť ve V a V	x	1855	1966	2022	2047
Výzkumní pracovníci - přepočtené osoby	x	65379	69162	43081	74 508
Výdaje na V a V	x	42198	49900	54284	54108

Zdroj: czso.cz

Na Vysočině se podle výsledků výzkumu za roky 2004 – 2008 dynamicky zvyšují především výdaje na výzkum a vývoj, které jsou z 98 % tvořeny podnikatelským sektorem a rovněž zahraniční přímé investice (což souvisí s koncernem Bosch v Jihlavě). Počet výzkumných pracovišť v Jihomoravském kraji je zhruba 5x vyšší než v regionu Vysočiny, v porovnání

s počtem vědeckých a výzkumných pracovišť v České republice je v kraji Vysočina v roce 2008 pouze 4 % pracovišť vědy a výzkumu, v Jihomoravském kraji 16,7 % pracovišť. Počet výzkumných pracovníků v kraji Vysočina i v Jihomoravském kraji dynamicky roste, v Jihomoravském kraji je počet vědeckých a výzkumných pracovníků ve všech letech téměř desetkrát vyšší. Obdobně je tomu i u výdajů na vědu a výzkum, kde zejména v roce 2008 je dynamika nárůstu vyšší, než je průměr České republiky.

Závěr

V současné době vyvstává problém měření regionálního rozvoje a regionální konkurenceschopnosti a stanovení jednotné metodiky na posouzení dynamiky rozvojových procesů a stanovení ekonomické úrovně regionu. Pokud se budeme zabývat publikovanými metodikami nebo i modely hodnocení regionální konkurence a konkurenceschopnosti, dojdeme k závěru, že situace je poněkud nepřehledná, existuje celá řada prováděných výzkumů a šetření s cílem posoudit úroveň a dynamiku regionálního rozvoje.

Kadeřábková⁴ například provádí hodnocení regionální ekonomické výkonnosti na podkladě komplexních ukazatelů, vytvářejících souhrnný index ekonomické výkonnosti. Index zahrnuje ukazatele HDP na obyvatele, produktivitu práce, míru nezaměstnanosti a tvorby hrubého fixního kapitálu na obyvatele. Souhrnná úroveň je vyjádřena jako průměr percentilů, které odrážejí pořadí kraje v rámci jednotlivých dílčích ukazatelů. Druhým ukazatelem je regionální inovační výkonnost, která zahrnuje inovační aktivity a technologické schopnosti regionu, vyjádřené pomocí výdajů na výzkum a vývoj přepočtených na obyvatele, výdaje v % HDP a zaměstnanost ve výzkumu a vývoji na tisíc obyvatel. Dalším ukazatelem je kvalitativní struktura přidané hodnoty a přímé zahraniční investice.

Jánský⁵ porovnává ekonomickou výkonnost jednotlivých regionů na podkladě ukazatelů výkonnosti: hrubého domácího produktu, hrubé přidané hodnoty a tvorby fixního kapitálu v období let 2002 – 2006. Pro posouzení regionů jsou použity základní statistické charakteristiky aritmetický průměr a korelační koeficient, pro posouzení dynamiky vývoje v časových řadách je použito průměrných koeficientů růstu.

Komplexně se výzkumem regionálních disparit a problematikou metod a metodiky ke stanovení integrovaných indikátorů pro sledování a hodnocení vývoje v regionech zabývá výzkumný úkol Ekonomické fakulty Vysoké školy báňské v Ostravě WD-55-07-1 Regionální disparity v územním rozvoji České republiky.

Tento příspěvek se zabývá posouzením lidských zdrojů jako rozhodujícího faktoru pro zajištění výkonnosti, konkurenceschopnosti a rozvoje v rámci regionu. Bylo provedeno posouzení dvou krajů spojených v regionu soudržnosti NUTS II Jihovýchod. Z provedeného šetření vyplývá, že se jedná o spojení 2 regionů s rozdílnými předpoklady ekonomického růstu, danými historickým vývojem regionů, přírodními a geografickými podmínkami i úrovní a počtem pracovní síly. Je proto potřeba si uvědomit silné stránky a příležitosti obou regionů

⁴ Kadeřábková, A.: Růst, stabilita a konkurenceschopnost III, Česká republika v globalizované ekonomice. Praha: Linde 2007. ISBN 978-8086131-71-9

⁵ Jánský, J.: Porovnání ekonomické výkonnosti krajů v České republice. Konkurence – teoretické a praktické aspekty. Sborník příspěvků z pracovní konference s mezinárodní účastí. Jihlava 2009. ISBN 978-80-87035-23-8

a specifickým a odlišným způsobem uvažovat o dalším směřování a rozvoji v rámci jednoho víceméně administrativně spojeného celku.

Seznam literatury a zdrojů

- [1] [1] KADEŘÁBKOVÁ, A. (2007) : Růst, stabilita a konkurenceschopnost III, Česká republika v globalizované ekonomice. Praha:Linde 2007. ISBN978-8086131-71-9
- [2] [2] JÁNSKÝ, J. (2009) : Porovnání ekonomické výkonnosti krajů v České republice. Konkurence – teoretické a praktické aspekty. Sborník příspěvků z pracovní konference s mezinárodní účastí. Jihlava 2009. ISBN 978-80-87035-23-8
- [3] Charakteristika kraje Vysočina - dostupný z www: [http:// kr-vysocina.cz](http://kr-vysocina.cz)
- [4] Charakteristika Jihomoravského kraje - dostupný z www:[http:// kr-jihomoravsky.cz](http://kr-jihomoravsky.cz)